

ماژول ۲

مقدمه‌ای بر

حقوق دیجیتال

ماژول‌هایی در خصوص
پیگیری قضایی آزادی
بیان و حقوق دیجیتال در
جنوب و جنوب شرق آسیا

ناشر: موسسه دفاع رسانه (www.mediadefence.org)

این مجموعه آموزشی با همکاری مرکز حقوق و دموکراسی (Centre for Law and Democracy) به نشانی اینترنتی <https://www.law-democracy.org/live/> و با مشارکت ALT Advisory به نشانی اینترنتی <https://altadvisory.africa> تهیه شده است.

ژوئن ۲۰۲۲

با همکاری سازمان بین‌المللی حقوق غیرانتفاعی

این اثر تحت لیسانس Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International منتشر شده است که به این معنی است که اشتراک‌گذاری و اقتباس از این مجموعه آموزشی بلامانع است، به شرطی که به طور مناسب به منبع اصلی اشاره و لینک ارجاع به مرجع قرار داده شود و اگر تغییراتی در آن ایجاد شود، اعلام گردد. هرگونه اشتراک‌گذاری یا اقتباس از این مجموعه باید برای اهداف غیرتجاری باشد و باید تحت همان شرایط "اشتراک مشابه" در دسترس قرار گیرد. شرایط کامل مجوز در آدرس اینترنتی زیر قابل مشاهده است:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode.en>

سلب مسئولیت

رسانی و پژوهشی ارائه شده است. این متن مشاوره حقوقی محسوب‌این انتشار صرفاً برای اهداف اطلاع عنوان چنین تلقی یا بر آن تکیه شود. با وجود تلاش فراوان برای اطمینان از دقت‌شود و نباید به‌نمی گونه مسئولیتی در قبال هرگونه خسارت یا زیان ناشی از اتکاطلاعات مندرج در اینجا، مدیا دیفنس هیچ شود پیش از هرگونه اقدام بر اساس اطلاعات موجودپذیرد. به خوانندگان توصیه می‌به این مطالب نمی در این انتشار، مشاوره حقوقی مستقل دریافت کنند.

فهرست مطالب

- 1 .....مقدمه
- 2..... حقوق دیجیتال چیست؟
- 3..... واسطه اینترنتی چیست؟
- 5..... بهره‌مندی بدون مرز از حق آزادی بیان
- 6..... حق آزادی بیان به صورت آنلاین
- 7..... نتیجه‌گیری

ماژول ۲

مقدمه‌ای بر حقوق دیجیتال

- حقوق دیجیتال - که شامل حق آزادی بیان، حریم خصوصی و دسترسی به اطلاعات می‌شود- همان حقوق بنیادین بشر هستند که با عصر جدید فناوری سازگار شده است.
- برای درک حقوق دیجیتال، درک نقش واسطه‌های اینترنتی مهم است؛ این واسطه‌ها طیف گسترده‌ای از عوامل و بازیگرانی را شامل می‌شوند که دسترسی و استفاده از اینترنت را امکان‌پذیر می‌سازند و اقدامات آنها نقش حیاتی در حمایت یا تضعیف آزادی بیان و حقوق دیجیتال مرتبط با آن دارد.
- آزادی بیان آنلاین به دلیل ماهیت بدون مرز بودن آن به طرز منحصر بفردی قدرتمند است، اما چالش‌های و پیامدهای حقوقی جدیدی مانند گسترش اطلاعات نادرست و گمراه‌کننده را ایجاد کرده است.
- حامیان و مدافعان حقوق بشر باید با چالش‌های جدید ایجاد شده در فضای آنلاین تعامل داشته و برای حفاظت و ترویج حقوق دیجیتال در دنیای آنلاین که به سرعت در حال تکامل است، اقدام نمایند.

مقدمه

حقوق دیجیتال همان حقوق بشر است، منتها در قلمرو فضای دیجیتال. اصطلاح "حقوق دیجیتال" به سوالاتی در مورد اینکه چگونه حقوقی که همواره برای تمامی انسان‌ها مهم بوده است - مانند آزادی بیان، حریم خصوصی و دسترسی به اطلاعات - در فضای دیجیتال و عصر اینترنت، شبکه‌های اجتماعی و فناوری قابل اجرا و محافظت است.

بین حقوق بشر و آزادی‌ها و افزایش محدودیت‌ها در دسترسی و استفاده از فضاها و آنلاین تنش‌هایی وجود دارد، که با افزایش قطب‌بندی سیاسی و قدرت روزافزون بازیگران غیردولتی ادامه می‌یابد. حفاظت و توسعه فضاها و آنلاین که در آنها حقوق بشر محترم بوده و قابل ترویج باشد، مستلزم پاسخ‌های مؤثر به مقررات سرکوبگرانه و یافتن راه‌حل‌های نوآورانه است.

علاوه بر این، درک حقوق دیجیتال برای حفاظت از حقوق بنیادین بشر به صورت آنلاین بسیار مهم است، زیرا کمتر بخشی از زندگی امروز ما از تأثیر فناوری و اینترنت که ارتباطات، مشارکت و رفتار انسان‌ها را دگرگون کرده‌اند، مصون است. حقوق دیجیتال حقوقی هستند که در این فضاها اعمال می‌شوند، از جمله تفاوت‌های ظریفی که با اعمال حقوق بشر آنلاین ظاهر می‌شوند.

این ماژول به دنبال ارائه یک نمای کلی از حقوق دیجیتال و روندهای مؤثر بر آزادی بیان در فضای آنلاین در جنوب و جنوب شرق آسیا است.

حقوق دیجیتال چیست؟

اکنون به طور قطعی پذیرفته و نهادینه شده که همان حقوقی که افراد در فضای آنلاین دارند، باید در فضای آنلاین نیز رعایت شده و مورد حمایت قرار گیرد، به ویژه حق آزادی بیان. همانطور که در بند ۲ ماده ۱۹ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی (International Covenant on Civil and Political Rights یا **ICCPR**) تصریح شده است، حق آزادی بیان بدون توجه به مرزها و از طریق هر رسانه‌ای که فرد انتخاب کند، اعمال می‌شود.

با این حال، چگونگی اعمال اصول به رسمیت شناخته شده آزادی بیان بر محتوا و ارتباطات آنلاین هنوز به طور کامل تعیین نشده است. به عنوان مثال، آیا وبلاگ‌نویسان و شهروند روزنامه‌نگاران جزء خبرنگاران محسوب می‌شوند و باید از همان حمایت‌های مرتبط با آزادی بیان برخوردار باشند؟ دولت‌ها چگونه باید باز نشر نمودن یک سخن نفرت‌انگیزاننده را در مقایسه با نگارش اولیه آن قانونگزاری کنند؟ چه قوانینی برای اظهارات افتراءآمیز از حساب‌های ناشناس وجود دارد؟ این چالش‌ها در حال حاضر توسط سیاست‌گذاران و دادگاه‌های سراسر جهان مورد بررسی و بحث قرار دارند.

نمونه‌هایی از مسائل مرتبط با حقوق دیجیتال

برای ارائه ایده‌ای از گستره و پیچیدگی موضوعاتی که در اصطلاح کلی «حقوق دیجیتال» گنجانده شده است، در اینجا چند مثال آورده شده است:

- **دسترسی به اینترنت:** حق دسترسی به اینترنت به صورت صریح در معاهدات حقوق بشری به رسمیت شناخته نشده است، زیرا این معاهدات پیش از گسترش فراگیر اینترنت تدوین شده‌اند. اما در سال‌های اخیر، درک و پذیرش فزاینده‌ای وجود دارد که دولت‌ها موظف به اتخاذ تدابیر و گام‌های مترقی برای ارتقای دسترسی همگانی به اینترنت هستند.^۱
- **اختلال در دسترسی به اینترنت:** علاوه بر تعهدات مثبت برای تحقق تدریجی و بهبود دسترسی به اینترنت، دولت‌ها باید از اعمال محدودیت‌های غیرمنطقی بر دسترسی به اینترنت نظیر قطع اینترنت، اختلال در شبکه‌های آنلاین و شبکه‌های اجتماعی و محدود کردن دسترسی و فیلترینگ محتوا خودداری نمایند.^۲ این موارد همگی به عنوان اشکالی از محدودیت در آزادی بیان برای محدود کردن کاربران اینترنتی از ابراز عقاید خود از طریق این سرویس‌ها و وبسایت‌ها محسوب می‌شوند. حقوق بین‌الملل فضای بسیار محدودی را برای چنین محدودیت‌های شدید آزادی بیان در نظر گرفته است.
- **آزادی انتخاب منابع اطلاعاتی:** گزارشگر ویژه سازمان ملل در گزارش خود در سال ۲۰۱۷

۱- خوان کارلوس لارا، «دسترسی به اینترنت و حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی»، انجمن ارتباطات پیشرو (سپتامبر ۲۰۱۵) ص ۱۰-۱۱:

https://www.apc.org/sites/default/files/APC_ESCR_Access_Juan%20Carlos%20Lara_September2015%20%281%29_0.pdf

گزارش سال ۲۰۱۹ هیأت عالی دبیرکل سازمان ملل متحد در مورد همکاری دیجیتال تصریح می‌کند که حقوق بشری جهانشمول به میزان برابر در فضای آنلاین و آفلاین اعمال می‌شوند. آزادی بیان و تجمع که در میدان شهر اهمیت دارند، در فضای سایبری نیز همین اهمیت را دارند. صفحه ۱۶:

<https://www.un.org/en/pdfs/DigitalCooperation-report-for%20web.pdf>

در پرونده دلفی علیه استونی به شماره ۶۴۵۶۹/۰۹ (۲۰۱۵) در دیوان عالی دادگاه اروپایی حقوق بشر، دادگاه اعلام کرد که اینترنت یک بستر بی‌سابقه برای اعمال حق آزادی بیان فراهم کرده است:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%2264569/09%22%5D%22%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22%22CHAMBER%22%22itemid%22:%5B%22001-155105%22%5D%7D>

۲- برای کسب اطلاعات بیشتر به ماژول ۳ این دوره آموزشی مراجعه کنید.

در خصوص آزادی بیان اظهار می‌دارد که در عصر دیجیتال، آزادی انتخاب منابع اطلاعاتی زمانی معنادار است که محتوای اینترنتی و انواع برنامه‌های کاربردی، بدون تبعیض یا مداخله نامناسب توسط عوامل غیردولتی از جمله ارائه‌دهندگان، منتقل شوند.^۱ این مفهوم به عنوان "بی‌طرفی شبکه" شناخته شده است؛ طبق این اصل همه داده‌های اینترنتی باید بدون دخالت بی‌مورد به طور مساوی در اختیار همه قرار گیرند.^۲ در آسیا، بحث‌های قابل توجهی پیرامون دسترسی به محتوای دارای نرخ صفر وجود دارد، که برنامه‌ها یا وبسایت‌هایی هستند که استفاده از آنها توسط اپراتور موبایل در تخصیص ماهانه داده‌های کاربر لحاظ نمی‌شود، و بنابراین "رایگان" هستند. این روشی است که اغلب توسط شرکت‌های رسانه اجتماعی استفاده می‌شود. علی‌رغم اینکه برخی از این شرکت‌ها چنین طرح‌هایی را به عنوان راه‌حلی برای ارائه دسترسی به اینترنت برای افرادی که در غیر این صورت ممکن است قادر به تأمین آن نباشند، تبلیغ و معرفی کرده‌اند، اما در عمل می‌توانند منجر به رقابت نابرابر و تحریف درک کاربران از طریق اجازه دسترسی فقط به سایت‌های خاص شوند. هند از جمله کشورهایی است که اقدامات مؤثری را علیه نرخ صفر انجام داده و عملاً این عمل را ممنوع کرده است.^۳

• **حق حفظ حریم خصوصی:** در دنیایی که با هر اقدام آنلاین، رد پای دیجیتالی از خود به جا می‌گذاریم، رعایت حریم خصوصی روز به روز دشوارتر می‌شود. در حالی که قوانین حفاظت از داده‌ها در سراسر جهان، از جمله آسیا، در حال گسترش هستند، اما از نظر جامع بودن و کارآمدی دارای درجات متفاوتی هستند، و اغلب محافظت مناسب و کافی در برابر فعالیت‌های نظارتی دولت ارائه نمی‌دهند.^۴ نظارت گسترده دولتی به دلیل توسعه فناوری‌هایی که امکان شنود و ردیابی ارتباطات را به روش‌های جدیدی مانند جمع‌آوری داده‌های بیومتریک و فناوری تشخیص چهره فراهم می‌کند، در حال افزایش است.^۵

رابط یا واسطه اینترنتی چیست؟

واسطه اینترنتی به سازمان یا نهادی اطلاق می‌شود که خدماتی را ارائه می‌دهد که امکان استفاده از اینترنت را برای عموم مردم فراهم می‌کند. این واسطه‌ها به دو دسته تقسیم می‌شوند: (۱) کانال‌ها: که ارائه‌دهندگان فنی خدمات دسترسی یا انتقال اینترنت هستند و (۲) ارائه‌دهندگان خدمات: مانند میزبان‌ها، ارائه‌دهندگان خدمات محتوا مانند پلتفرم‌های آنلاین (به عنوان مثال وبسایت‌های رسانه‌های اجتماعی)، ارائه‌دهندگان حافظه پنهان و خدمات ذخیره‌سازی.^۶

۳- گزارش گزارشگر ویژه سازمان ملل در مورد آزادی بیان، گزارش A/HRC/38/35 درخصوص نقش ارائه‌دهندگان دسترسی دیجیتال، پاراگراف ۲۳ (۲۰۱۷):

<https://www.ohchr.org/EN/Issues/FreedomOpinion/Pages/SR2017ReporttoHRC.aspx>

۴- برای کسب اطلاعات بیشتر در مورد بی‌طرفی شبکه، به ماژول ۳ این دوره و صفحات ۲ تا ۹ ماژول ۵ از سری ماژول‌های پیشرفته موسسه دفاع از رسانه (Media Defense) در مورد حقوق دیجیتال و آزادی بیان آنلاین مراجعه کنید:

<https://www.mediadefence.org/ereader/publications/advanced-modules-on-digital-rights-and-freedom-of-expression-online/module-5-trends-in-censorship-by-private-actors>

۵- بی‌بی‌سی، «هند قوی‌ترین قوانین بی‌طرفی شبکه جهان را اتخاذ کرده است» (۲۰۱۸):

<https://www.bbc.com/news/world-asia-india-44796436>

همچنین برای کسب اطلاعات بیشتر در خصوص واکنش هند به طرح‌های رتبه‌بندی صفر، به ماژول ۳ مراجعه کنید.

۶- دیجیتال ریچ (Digital Reach)، حقوق دیجیتال در جنوب شرقی آسیا، ۲۰۲۱/۲۰۲۲، (۲۰۲۲):

<https://digitalreach.asia/event/report-launch-digital-rights-in-southeast-asia-2021-2022>

اسمیتا کریشنا پراساد (Smitha Krishna Prasad) و شاننگان آراویندکشان (Shanngan Aravindakshan) (۲۰۲۱) "وضعیت رژیم‌های حریم خصوصی در جنوب آسیا"، مجله بین‌المللی حقوق بشر، 25:1، 79-116، ص ۱۰۵:

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13642987.2020.1773442>

برای کسب اطلاعات بیشتر در مورد حفاظت از داده‌ها، به ماژول ۴ این دوره مراجعه کنید

۷- برای کسب اطلاعات بیشتر، به صفحه ۱۱ ماژول ۱ از سری ماژول‌های پیشرفته موسسه دفاع از رسانه در مورد حقوق دیجیتال و آزادی بیان در فضای مجازی مراجعه کنید:

<https://www.mediadefence.org/ereader/publications/advanced-modules-on-digital-rights-and-freedom-of-expression-online/module-1-general-overview-of-trends-in-digital-rights-globally-and-expected-developments>

۸- انجمن ارتباطات پیشرو، "سوالات متداول در مورد مسئولیت واسطه اینترنتی" (۲۰۱۴):

<https://www.apc.org/en/pubs/apc%E2%80%99s-frequently-asked-questions-internetintermed>

نمونه‌هایی از واسطه‌های اینترنتی عبارتند از:

- اپراتورهای شبکه، مانند Airtel، Globe و Axiata
- ارائه دهندگان زیرساخت شبکه، مانند Cisco، هواوی، Ericsson و ZTE.
- ارائه دهندگان دسترسی به اینترنت، مانند PTCL و MyKRIS.
- ارائه دهندگان خدمات ارتباطی، مانند Telenor، Metfone و SLT-Telecom.
- شبکه‌های اجتماعی، مانند فیسبوک، توئیتر و لینکدین.

یکی از چالش‌برانگیزترین سؤالات مربوط به واسطه‌های اینترنتی این است که آیا آنها به معنای رایج و سنتی به عنوان ناشر محسوب می‌شوند یا خیر؟ آیا ارائه‌دهندگان خدمات اینترنتی (ISP) حتی پلتفرم‌های رسانه‌های اجتماعی در قبال محتوایی که به نمایندگی از دیگران می‌زبانی می‌کنند، مسئول هستند دادگاه‌ها به طور کلی دریافته‌اند که ارائه‌دهنده خدمات اینترنتی یا یک ISP چیزی فراتر از عرضه‌کننده کاغذ روزنامه یا سازنده تجهیزات انتشار خبر نیستند و به عنوان "ناشر" محسوب نمی‌شوند. همانطور که گزارشگر ویژه سازمان ملل در مورد آزادی بیان در سال ۲۰۱۱ اظهار داشته است:

”مسئول دانستن واسطه‌ها در قبال محتوای منتشر شده یا ایجاد شده توسط کاربران، به شدت بهره‌مندی از حق آزادی عقیده و بیان را تضعیف می‌کند؛ زیرا این امر منجر به سانسور گسترده و محافظه‌کارانه خصوصی بدون شفافیت و رعایت حقوق قانونی می‌شود.“

برخی کشورهای جنوب و جنوب شرقی آسیا، مانند فیلیپین^۹، قوانینی دارند که محدودیت مسئولیت واسطه‌ها را تعیین می‌کنند. این قوانین به واسطه‌ها کمک می‌کند تا مسئولیت آنها حتی در مواردی که چنین قانونی وجود ندارد رفع گردد. در چنین مواردی، واسطه‌ها اغلب شرایط و ضوابطی را ایجاد و توسعه می‌دهند که مسئولیت‌های خود و مشتریان خود را مشخص می‌کند. برخی دیگر از کشورهای جنوب و جنوب شرقی آسیا قوانینی دارند که به طور صریح واسطه‌ها را در قبال اقدامات خود در ارتباط با محتوای منتشر شده با استفاده از خدمات آنها مسئول می‌دانند^{۱۰}.

علاوه بر این، دولت‌ها از طریق درخواست‌های مستقیم برای حذف محتوا یا اختلال در دسترسی به اینترنت، به طور گسترده از واسطه‌های اینترنتی برای نظارت بر اینترنت استفاده می‌کنند. این تصمیمات اغلب خارج از چارچوب حقوقی و قانونی رسمی اتخاذ می‌شوند و فاقد شفافیت و نظارت عمومی هستند. حتی در مواردی که چنین اقداماتی در چارچوب قوانین داخلی مجاز هستند، قوانین مورد استفاده اغلب به صورت بسیار گسترده تدوین شده‌اند و به مقامات اختیارات قابل توجهی برای دستور حذف محتوا بر اساس دلایل مبهم و غیرمجاز می‌دهند.

۹- کمیساری عالی حقوق بشر در سازمان ملل متحد (OHCHR)، گزارش گزارشگر ویژه در مورد ترویج و حمایت از حق آزادی عقیده و بیان، (۲۰۱۱):

https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/17session/A.HRC.17.27_en.pdf

۱۰- به قانون عمومی شماره ۸۷۹۲، مصوب ۱۴ ژوئن ۲۰۰۰، بخش ۳۰ مراجعه کنید:

<https://elibrary.judiciary.gov.ph/thebookshelf/showdocs/2/3888>

۱۱- به عنوان مثال، به نامه مشترک Access Now و ۲۴ سازمان دیگر، "اندونزی: قانون لغو که تعهدات شدید واسطه را تحمیل می‌کند، خطرات محدود کردن آزادی بیان" (۲۰۲۱) مراجعه کنید:

<https://www.accessnow.org/indonesia-intermediary-liabilities>

به عنوان مثال، در بخش ۳۷ قانون پیشگیری از جرائم الکترونیکی پاکستان^{۱۲} مصوب سال ۲۰۱۶، به اداره مخابرات و ارتباطات پاکستان این مجوز اعطا شده است که "در صورت لزوم، به دلایلی چون حفظ شأن اسلام، تمامیت ارضی، حفظ امنیت یا دفاع از پاکستان یا هر بخشی از آن، حفظ نظم عمومی، حفظ شئون و اخلاق، یا در ارتباط با توهین به دادگاه یا ارتکاب یا تحریک به ارتکاب جرمی تحت این قانون، دستورالعمل‌هایی را برای حذف یا مسدود کردن دسترسی به اطلاعات از طریق هر سیستم اطلاعاتی، تدوین و ابلاغ نماید.

بهرمندی بدون مرز از حق آزادی بیان

یکی از نقاط قوت آزادی بیان در فضای مجازی و محیط آنلاین این است که می‌توان بدون توجه به مرزهای جغرافیایی، از حق آزادی بیان در فضای آنلاین برخوردار بود. این قابلیت به افراد اجازه می‌دهد تا در مقیاس جهانی به بیان عقاید و تبادل ایده‌ها بپردازند و ضمن هماهنگی با یکدیگر، بدون محدودیت قادر به برقراری ارتباط و ابراز نظرات خود باشند.

اینترنت به عنوان ابزاری برای تغییر: مورد میانمار و Milk Tea Alliance

پس از کودتای نظامی در میانمار در سال ۲۰۲۱ که منجر به روی کار آمدن یک رژیم نظامی و کنترل حکومت میانمار توسط این رژیم شد، فعالان در تایپه، بانکوک، ملبورن و هنگ کنگ به فراخوان فعالان حامی دموکراسی در میانمار پیوسته و با حمل پلاکاردهای حاوی شعار #MilkTeaAlliance به خیابان‌ها آمدند^{۱۳}. جنبش آنلاین ائتلاف چای شیر برای دموکراسی و حقوق بشر ابتدا در هنگ کنگ، تایوان و تایلند ظهور کرد و به علاقه‌مندان مشترک به انواع چای شیر در آن کشورها اشاره دارد و استفاده از هشتگ آن برای اعتراض به حملات آنلاین ملی‌گرایان چینی بود. قبل از ظهور اینترنت، چنین همبستگی و اقدامات فرامرزی تقریباً غیرممکن بودند. ماهیت فرامرزی اینترنت می‌تواند منجر به اعمال فشار بین‌المللی بر دولت‌ها برای نقض حقوق، توسعه و حمایت از کمپین‌های جهانی و همچنین تبادل گسترده ایده‌ها شود.

با این حال، اینترنت نیز چالش‌های خاصی را ایجاد می‌کند. امکان انتشار فوری و دسترسی به مخاطبان گسترده از طریق اینترنت، از منظر حقوقی مشکلاتی ایجاد می‌کند. این مشکلات شامل تعیین هویت واقعی افراد، تعیین صلاحیت قضایی برای طرح دعوی حقوقی، یا تحقق پاسخگویی در قبال تخلف و رفتارهای نادرست مانند انتشار بدون اجازه تصاویر خصوصی است که به سرعت در فضای مجازی گسترش می‌یابند.

علاوه بر این، زمانی که محتوایی در اینترنت منتشر شد، حذف کردن آن اغلب بسیار دشوار است. در پرونده T.V. Today Network Limited علیه The Cognate & Ors^{۱۴} در سال ۲۰۲۱، دادگاه عالی دهلی نو دستور حذف یک اینفوگرافیک را صادر کرد که در توئیتر، فیس‌بوک و اینستاگرام به اشتراک گذاشته شده بود و به عنوان یک اینفوگرافیک اهانت‌آمیز شناخته شده بود. این دستور خاص به صورت گسترده‌ای تنظیم شده بود و به متهمان دستور داده شد که پست‌های مرتبط را در "سایر رسانه‌های اجتماعی یا هر وبسایت دیگری در اینترنت، چه به صورت چاپی یا الکترونیکی یا سایر فرمت‌ها" نیز مسدود نمایند^{۱۵}. با این حال ماهیت ویروسی و قابلیت وایرال شدن سریع در رسانه‌های اجتماعی سوالاتی را در خصوص کارایی چنین روش‌هایی مطرح می‌کند، به ویژه در مواردی که بطور کلی بیان شده اند.

۱۲- قانون شماره XL، مصوب سال ۲۰۱۶: <http://nasirlawsonline.com/laws/peca1.htm>

۱۳- فاندی پوتکین و پاپیچا تاناکاسمپیپات، رویترز، فعالان جنبش «ائتلاف چای شیر» در سراسر آسیا تجمعاتی را علیه کودتای میانمار برگزار کردند (۲۰۲۱): <https://www.reuters.com/article/us-myanmar-protests-asia-idUSKCN2AS0HP>

۱۴- همان

۱۵- دادگاه عالی دهلی، CS(OS) 246/2021 سال ۲۰۲۱: <https://indiankanoon.org/doc/72053412>

۱۶- همان، پاراگراف ۲۷.

حذف یک پست یا یک توییت در توییتر لزوماً به معنای حذف آن از تمام پلتفرم‌ها نیست، زیرا محتوا ممکن است به روش‌های دیگری (همچون ری‌توییت شدن یا افزودن نظر شخصی)^{۱۷}، گسترش یافته باشد. اشخاص ثالثی که مسئول انتشار چنین محتوایی هستند، و در نتیجه لزوماً طرف دعوی حقوقی نیستند و ملزم به حذف محتوایی که منتشر کرده‌اند، نمی‌باشند. این موضوع یک چالش جدی برای یافتن راه‌حل‌های مؤثر در مواجهه با ادعاهای افترا یا انتشار اطلاعات توهین‌آمیز و خلاف واقع علیه افراد، نفرت‌پراکنی یا انتشار محتوای تبعیض‌آمیز و آزاردهنده علیه گروهی از افراد و یا حق حذف اطلاعات شخصی از اینترنت به همراه دارد.

حق آزادی بیان به صورت آنلاین

قوانین بین‌المللی صراحتاً اعلام می‌کنند که حق آزادی بیان هم در فضای آنلاین و هم در فضای آفلاین قابل اعمال است، اگرچه اجرای این اصول در عمل چالش‌هایی به همراه دارد. به عنوان مثال، بند ۲ ماد ۱۹ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی (ICCPR) صراحتاً بیان می‌کند که حق آزادی بیان "بدون توجه به مرزها" باید برقرار باشد. کمیته حقوق بشر سازمان ملل متحد (UNHRCttee) در **نظر عمومی شماره ۳۴** خود تأکید می‌کند که این حق شامل انواع ارتباطات مبتنی بر اینترنت نیز می‌شود.^{۱۸}

چالش‌های آزادی بیان در فضای مجازی و محیط آنلاین

برخی از چالش‌های جدید اعمال آزادی بیان در محیط آنلاین عبارتند از:

- مسدود کردن، فیلتر کردن و حذف محتوا، که اغلب توسط واسطه‌های اینترنتی به نمایندگی از دولت‌ها و خارج از چارچوب‌های قانونی یا بر اساس قوانین گسترده و مبهم انجام می‌شود، و با شفافیت و پاسخگویی کمی همراه است.
- قانون‌گذاری بر محتوای آنلاین از طریق وضع قوانین گسترده و مبهم جرائم سایبری. این قوانین گرچه ظاهراً برای مقابله با فعالیت‌های واقعاً مجرمانه آنلاین مانند پورنوگرافی کودکان طراحی شده‌اند، اما اغلب از سوی دولت‌ها برای سرکوب انتقادات و آزادی بیان مورد سوءاستفاده قرار می‌گیرند.
- رشد و انتشار سریع اطلاعات نادرست و گمراه‌کننده در پلتفرم‌های آنلاین که باعث واکنش‌های دولت‌ها با مقررات "اخبار جعلی" می‌شود که اغلب به طور غیرقابل توجیه آزادی بیان را محدود می‌کنند.
- تعریف و حمایت از روزنامه‌نگاران و رسانه‌ها در محیطی که اکنون با وبلاگ‌نویسان و نویسندگان رسانه‌های اجتماعی اشباع شده است، و دفاع از آنها در برابر آزار و اذیت آنلاین، به ویژه زنانی که به طور نامناسبی در معرض حملات آنلاین قرار دارند.
- فراهم کردن دسترسی رایگان و آزاد، کامل و مرتبط با جامعه به اینترنت، از جمله غلبه بر چالش‌های عدم قدرت پرداخت هزینه‌ها، در حالی که از تحریف ناشی از نرخ صفر جلوگیری می‌شود.
- مقابله با گسترش سخنان مشوق نفرت‌پراکنی در پلتفرم‌های آنلاین، بدون تحمیل مسئولیت غیرمنطقی بر عوامل و بازیگران خصوصی برای محدود کردن محتوا در پلتفرم‌های خود.
- محافظت از عموم مردم در برابر استفاده‌های مخرب از داده‌های خصوصی و محافظت در مقابل ارتباطات ناشناس، در حالی که همزمان مسئولیت‌پذیری برای رفتارهای غیرقانونی آنلاین را نیز میسر می‌سازد.

۱۷- ALT Advisory، آوانی سینگ، "رسانه‌های اجتماعی و افترا در فضای آنلاین: راهنمای Manuel v EFF (۲۰۱۹):

<https://altadvisory.africa/2019/05/31/social-media-and-defamation-online-guidance-from-manuel-v-eff>

۱۸- شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد، نظر عمومی شماره ۳۴، بند ۱۲ (۲۰۱۱):

<https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/gc34.pdf>

۱۹- برای کسب اطلاعات بیشتر، به ماژول ۷ این مجموعه از موسسه دفاع رسانه در مورد "جرائم سایبری" مراجعه کنید.

۲۰- برای کسب اطلاعات بیشتر، به ماژول ۸ این مجموعه از موسسه رسانه دفاع در مورد "اخبار جعلی، اطلاعات نادرست و تبلیغات" مراجعه کنید.

۲۱- برای کسب اطلاعات بیشتر به ماژول ۳ این مجموعه از موسسه دفاع رسانه در مورد «دسترسی به اینترنت» مراجعه کنید.

نتیجه‌گیری

حقوق دیجیتال یک حوزه نسبتاً جدید و پویا است. حفاظت از حقوق دیجیتال شامل مجموعه‌ای از عوامل و بازیگران جدیدی است که قبلاً وجود نداشتند، مانند واسطه‌های اینترنتی. اینترنت یک ابزار بسیار قدرتمند برای پیشرفت اجتماعی و تحقق کامل‌تر حقوق بشر است، اما همچنین چالش‌های خاصی را نیز به همراه دارد. با این حال، قوانین بین‌المللی و حقوق بین‌الملل به صراحت بیان می‌کنند که همان حقوقی که در دنیای واقعی اعمال می‌شوند، باید در فضای آنلاین نیز اعمال شوند. اگرچه این چالش‌ها ممکن است بسیار زیاد باشند، اما مزایای آن، مانند فراهم کردن اینترنت آزاد و منصفانه در دسترس عموم مردم، آنقدر مهم است که نمی‌توان حقوق دیجیتال را به‌طور جدی نپذیرفت و آن را نادیده گرفت.